

Jak ubezpieczają się w Unii – Włochy

Powierzchnia:	301 338 tys. km ²
Stolica:	Rzym 4 353,7 tys. mieszkańców (Eurostat, 2017)
Ludność:	60 484 tys. mieszkańców (Eurostat, 2018)
Przyrost naturalny:	-1,7 ‰ (na podstawie Eurostat, 2017)
Przeciętna długość życia:	mężczyzn – 81,0 lat; kobiet – 85,6 lat (Eurostat, 2016)
PKB na 1 mieszkańca:	28 400 euro (Eurostat, 2017)
Stopa bezrobocia:	11,2 proc. (Eurostat, 2017)
Udział ludności powyżej 65 roku życia:	34,8 proc. ludności aktywnej zawodowo (Eurostat, 2017)

Wydatki na zabezpieczenie społeczne wynoszą 29,7 proc. PKB (dane za 2016 r.).

Podstawowymi instytucjami zajmującymi się we Włoszech problematyką ubezpieczeń społecznych i ubezpieczeń z tytułu inwalidztwa i wypadków przy pracy są INPS (*Istituto Nazionale della Previdenza Sociale*, odpowiednik polskiego ZUS) i INAIL (*Istituto Nazionale per l'Assicurazione contro gli Infortuni sul Lavoro*), Krajowy Zakład Ubezpieczeń z tytułu Wypadków przy Pracy).

Włoski INPS jest instytucją upoważnioną do stwierdzania i ustalania obowiązku ubezpieczeń oraz ustalania uprawnień do świadczeń i naliczania ich wysokości. Dotyczy to dwóch rodzajów świadczeń: z tytułu ubezpieczeń społecznych oraz z tytułu opieki zdrowotnej. Do pierwszej grupy należą emerytury wypłacane po osiągnięciu wieku emerytalnego oraz z tytułu wysługi lat, emerytury dla członków rodziny osoby zmarłej, renty, zasiłki inwalidzkie oraz emerytury naliczane w wyniku łączenia systemów emerytalnych osoby pracującej we Włoszech i za granicą. Do drugiej grupy należą zasiłki socjalne, dodatki rodzinne oraz świadczenia z tytułu inwalidztwa. Oprócz wymienionych świadczeń INPS nalicza i wypłaca

zasiłki z tytułu niezdolności do pracy związanej z chorobą, macierzyństwem czy bezrobociem.

Ubezpieczenie w INPS i w INAIL jest obowiązkowe. Wypłaty dokonywane przez INAIL dotyczą wypadków przy pracy, wypłaty świadczeń z tytułu choroby zawodowej, utraty zdrowia, inwalidztwa czy rehabilitacji.

Największa część ubezpieczonych pracowników podlega kompetencji INPS, istnieje jednak szereg innych instytucji, które prowadzą obowiązkowe ubezpieczenia pracowników poszczególnych branż lub zawodów. Niektóre świadczenia społeczne są wypłacane przez władze gminy, w której ubezpieczony jest zameldowany (*comune di residenza*). W Rzymie, Mediolanie i innych większych miastach, w każdym okręgu dzielnicowym (*municipio*) znajdują się specjalistyczne poradnie opieki psychologiczno-społecznej dla rodzin (*consultorio familiare*).

Za wdrożenie ustawodawstwa oraz nadzór nad systemem odpowiada Ministerstwo Polityki Pracy i Polityki Społecznej (*Ministero del Lavoro e delle Politiche Sociali*). Za opiekę zdrowotną, zarządzanie tym obszarem oraz podział środków na świadczenia w regionach odpowiada Ministerstwo Zdrowia (*Ministero della Salute*) z lokalnymi jednostkami służby zdrowia (*Azienda Sanitaria Locale, ASL*).

Świadczenia emerytalne

We Włoszech istnieje ogólny program obowiązkowego ubezpieczenia pracowniczego (*Assicurazione Generale Obbligatoria, AGO*), który obejmuje pracowników sektora prywatnego i zapewnia świadczenia obliczane na podstawie wieku i naliczonych składek. Ponadto istnieją inne programy obowiązkowe dla osób samozatrudnionych oraz niektórych kategorii pracowników, takich jak urzędnicy, specjaliści, pracownicy szczególni.

Środki są zarządzane na zasadzie *pay-as-you-go*. System emerytalny oparty jest na hipotetycznym systemie zdefiniowanych składek dla osób, które weszły na rynek pracy po 1 stycznia 1996 r. Dla tych, którzy weszli na rynek pracy przed tą datą, system jest „hybrydowy” (połączenie zdefiniowanego świadczenia i zdefiniowanej składki).

Członkostwo na zasadzie dobrowolności jest możliwe wyłącznie jako kontynuacja wcześniejszych okresów ubezpieczeniowych, pod warunkiem, że w całym życiu zawodowym przez pięć lat opłacane były składki pracownicze lub w okresie pięciu lat przed złożeniem wniosku zostały opłacone trzyletnie składki.

Od 1 stycznia 2012 r. we Włoszech wdrażana była reforma emerytalna, która polegała na:

- wprowadzeniu zdefiniowanej składki dla wszystkich uczestników systemu,

- wprowadzeniu konta emerytalnego,
- stopniowym wydłużaniu wieku emerytalnego, zgodnie z oczekiwaną długością życia (od 2018 r. wynosi on 66 lat i 7 miesięcy), do zakładanych 70 lat dla kobiet i mężczyzn,
- wprowadzeniu elastycznej emerytury, co oznacza zmienność wysokości świadczenia pobieranego między 62 a 70 rokiem życia i uzależnienie jej m.in. od momentu przejścia na emeryturę (dopiero w wieku 70 lat wysokość świadczenia jest stabilna),
- ujednoczeniu i uproszczeniu zasad nabywania praw do emerytury w poszczególnych sektorach – zrównaniu wieku emerytalnego dla kobiet i mężczyzn, zrównaniu minimalnego stażu pracy,
- eliminowaniu przywilejów w systemie i wprowadzeniu tych samych zasad dla większości pracowników – braku powiązania z wysokością zarobków, skasowaniu funduszy zawodowych i różnic w wieku emerytalnym w zależności od zawodu.

Reforma objęła większość pracowników, a wyjątki zostały wskazane w przepisach prawa.

Wysokość końcowego świadczenia emerytalnego jest uzależniona od stażu pracy w okresie wdrażania poprzedniej reformy systemu emerytalnego (tzw. reforma Diniego z 1995 r.) Osoba, która 31 grudnia 1995 r. miała więcej niż 18 lat stażu pracy, otrzyma świadczenie wyliczone według formuły zdefiniowanego świadczenia. Osoba, której staż pracy w tym czasie był krótszy niż 18 lat, uzyska świadczenie wyliczane według formuły pro-rata (do 31 grudnia 1995 – zdefiniowane świadczenie, od 1 stycznia 1996 – zdefiniowana składka). Osoby, które rozpoczęły pracę po 1 stycznia 1996, będą otrzymywały świadczenia wyliczane w oparciu o nową formułę. Mogą one przejść na emeryturę w obniżonym wieku (*A.PE sociale – Anticipo Pensionistico*), o ile osiągnęły minimum 20-letni staż pracy, a wartość ich emerytury nie jest niższa niż 2,8-krotność zasiłku socjalnego (*assegno sociale*) w danym roku (w 2018 r. zasiłek socjalny wynosił 453 euro, tak więc wartość emerytury nie może być niższa niż $453 \text{ euro} \times 2,8 = 1\,268,4 \text{ euro}$). Świadczenie to jest wypłacane przez 12 miesięcy w roku. W przypadku osób ubezpieczonych od 1 stycznia 1966 r. i przechodzących na emeryturę w wieku 70 lat zastosowanie ma minimalny okres kwalifikowania wynoszący 5 lat opłaconych składek.

Osoby na emeryturze, których dochód jest niższy niż 8 370,18 euro lub 14 259,18 euro w przypadku rodziny, mogą otrzymać dodatek, płatny w 13 ratach rocznie, w wysokości 190,86 euro miesięcznie.

Na mocy reformy zlikwidowane zostały emerytury stażowe, a pozostały – emerytura zwykła oraz wcześniejsza.

Emeryturę zwykłą mogą otrzymać osoby, które osiągnęły wiek emerytalny i jednocześnie przepracowały minimum 20 lat. Wiek emerytalny ulega stopniowemu wydłużaniu, aż osiągnie zakładaną liczbę (70 lat dla obu płci).

Emerytura wcześniejsza zastąpiła emerytury stażowe. Osoby, które zdecydują się przejść na ten rodzaj świadczenia, muszą wypracować określony staż pracy. Pracownicy, którzy skorzystają z tego rozwiązania przed 62. rokiem życia, otrzymają świadczenie pomniejszone o 1 proc. za każdy rok wcześniejszego przejścia na emeryturę (jeżeli przeszli na emeryturę na dwa lata przed osiągnięciem wieku emerytalnego oraz po 2 proc. za każdy rok jeszcze wcześniejszego przejścia na emeryturę).

Prawo do pełnej emerytury przysługuje w następujących przypadkach:

- gdy osoba jest ubezpieczona i odprowadzała składki przez 42 lata i 10 miesięcy (bez ograniczenia wiekowego),
- w przypadku kobiet – gdy były one ubezpieczone i składki za nie były odprowadzane przez 41 lat i 10 miesięcy (bez ograniczenia wiekowego).

We Włoszech można również otrzymywać emeryturę socjalną. Wypłacana jest w trzynastu miesięcznych ratach. Aby ją otrzymywać należy spełnić następujące warunki:

- wykazać co najmniej 10 lat zameldowania – przebywać we Włoszech w sposób ciągły i legalny od co najmniej 10 lat,
- w chwili składania wniosku być zameldowanym we Włoszech,
- mieć ukończone co najmniej 65 lat i 7 miesięcy,
- nie przekraczać określonego limitu dochodu.

Warunki te sprawdzane są rokrocznie przez INPS i w przypadku, gdy nawet jeden z nich nie jest spełniony, wypłata świadczenia jest wstrzymywana.

Podczas pobierania emerytury socjalnej możliwy jest wyjazd za granicę, jednak na okres nieprzekraczający 1 miesiąca. Jeżeli ktoś przebywa za granicą dłużej niż miesiąc wypłata emerytury jest zawieszana, a jeśli w ciągu roku nie nastąpi powrót do Włoch – emerytura jest odbierana.

Dopuszczalny roczny limit dochodu zależy od ustalanej co roku wysokości emerytury socjalnej. W 2018 r. wynosi on 5 889 euro dla osób samotnych i 11 778 euro dla osób pozostających w związku małżeńskim.

Emerytura socjalna w pełnej kwocie wypłacana jest jedynie osobom, które nie posiadają żadnego dochodu. Osoby uzyskujące dochód mają zmniejszane to świadczenie proporcjonalnie do wzrostu dochodu.

We Włoszech jest również możliwe otrzymywanie emerytury częściowej/ subsydiowanej (tzw. *agevolato*). Mogą się o nią starać pracownicy sektora prywatnego w wieku powyżej 63 lat i 7 miesięcy (mężczyźni) i powyżej 62 lat i 7 miesięcy (kobiety), którzy decydują się na skrócenie czasu pracy o 40 do 60 proc., pod warunkiem uzyskania zgody pracodawcy. Pracodawca będzie wynagradzał pracowników zatrudnionych w niepełnym wymiarze godzin, płacąc im kwotę należną z tytułu opłacania składek netto. Uznane składki są przypisywane pracownikom, dopóki nie osiągną ustawowego wieku emerytalnego.

Świadczenia z tytułu choroby i macierzyństwa

Świadczenia pieniężne z tytułu choroby otrzymują pracownicy sektora prywatnego. Świadczenia te są przyznawane przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, a administrowane przez INPS (który jednocześnie administruje pobieranymi składkami).

Pracownicy instytucji publicznych (urzędnicy państwowi) nie otrzymują świadczeń pieniężnych z tytułu choroby i macierzyństwa, jednak państwo nadal wypłaca im wynagrodzenie.

Pracownik musi uzyskać od lekarza zaświadczenie o niezdolności do pracy. Zaświadczenie to lekarz powinien elektronicznie przekazać do INPS, który następnie przekazuje je pracodawcy. Świadczenie wypłacane jest bezpośrednio przez pracodawcę i odejmowane od kwot należnych INPS jako składki ubezpieczeniowe.

Świadczenie przez pierwsze 20 dni wypłacane jest w wysokości 50 proc. wynagrodzenia, następnie jego wysokość jest podnoszona do 66,66 proc.

Jeżeli niezdolność do pracy nastąpiła w ciągu 60 dni od zakończenia lub zawieszenia zatrudnienia, zasiłek chorobowy zostaje zmniejszony do 2/3 świadczenia.

Warunkiem otrzymywania zasiłku macierzyńskiego we Włoszech jest posiadanie rezydentury, zatrudnienie lub samozatrudnienie przed rozpoczęciem obowiązkowego urlopu macierzyńskiego i wcześniejsze opłacanie składek.

Obowiązkowy urlop macierzyński rozpoczyna się dwa miesiące przed przewidywaną datą porodu, a kończy trzy miesiące po urodzeniu dziecka. W niektórych sytuacjach może rozpocząć się miesiąc przed porodem i zakończyć cztery miesiące po urodzeniu dziecka, chyba że wystąpią problemy ze zdrowiem matki lub dziecka (potwierdzone przez lekarzy). Jeżeli poród wystąpi przed oszacowaną datą, niewykorzystany okres obowiązkowego urlopu macierzyńskiego przed urodzeniem dziecka jest dodawany do okresu obowiązkowego urlopu macierzyńskiego po porodzie. W razie śmierci lub poważnej choroby matki, porzucenia dziecka, bądź przyznania ojcu wyłącznej opieki nad dzieckiem, do urlopu uprawniony jest

także ojciec. W okresie obowiązkowego urlopu macierzyńskiego wypłacane jest świadczenie równe 80 proc. wynagrodzenia.

Gdy dziecko do 3 roku życia zachoruje, rodzicom przysługuje urlop na czas opieki nad nim. W razie choroby dziecka w wieku 3–8 lat, rodzicom przysługuje 5 dni wolnych od pracy (w ciągu roku).

Samotni rodzice mają prawo do opcjonalnego urlopu macierzyńskiego przez sześć miesięcy (siedem dla ojca), w ciągu pierwszych ośmiu lat życia dziecka. Jeżeli oboje wystąpią o urlop macierzyński, łączny okres przypadający na oboje rodziców wynosi 10 miesięcy (będzie podwyższony do 11, jeżeli ojciec przejmie opiekę na ostatnie trzy miesiące). W razie adopcji i ustanowienia rodziny zastępczej do 12. roku życia dziecka, okres wydłużenia będzie taki sam, z możliwością wystąpienia o urlop macierzyński w ciągu trzech lat od wprowadzenia do rodziny dziecka w wieku pomiędzy szóstym a dwunastym rokiem życia. Świadczenie wynosi 30 proc. wynagrodzenia i jest przyznawane do czasu osiągnięcia przez dziecko trzeciego roku życia, na okres sześciu miesięcy, dla obojga rodziców.

Dodatek macierzyński INPS przysługuje matkom, które są obywatelkami Włoch, obywatelkami Wspólnoty lub posiadają zezwolenie na pobyt oraz nie pracują w momencie narodzin lub adopcji dziecka. Cała kwota dodatku przysługuje osobie, która nie otrzymała żadnego świadczenia, natomiast kwota równa różnicy – osobie, która otrzymuje już niższe świadczenie. Dodatek przysługuje, jeżeli pracownica otrzymuje już jakąś formę świadczenia z ubezpieczenia społecznego i opłacała składki przez co najmniej trzy miesiące pomiędzy 9. a 18. miesiącem poprzedzającym urodzenie dziecka lub przyjęcie dziecka do rodziny. Dodatek przysługuje również jeśli matka, obecnie bezrobotna, była wcześniej zatrudniona, pod warunkiem, że od daty narodzin lub adopcji upłynęło nie więcej niż dziewięć miesięcy. Przysługuje on także w sytuacji, gdy pracownica przerwała zatrudnienie (zwolniono ją lub sama się zwolniła) w okresie ciąży, pod warunkiem, że płaciła składki przez co najmniej trzy miesiące w ciągu okresu od osiemnastego do dziewiątego miesiąca przed narodzinami dziecka.

Matkom, które są obywatelkami Włoch, a także matkom, które nie są obywatelkami Wspólnoty, posiadającym zezwolenie na pobyt i zamieszkującym we Włoszech, przysługuje dodatek macierzyński od gmin. Jest on przyznawany kobietom, które nie są uprawnione do jakiegokolwiek świadczenia macierzyńskiego na dowolnej innej podstawie, na dzieci urodzone po 2 lipca 1999 r.

Renta z tytułu niezdolności do pracy, świadczenia z tytułu choroby zawodowej i wypadku przy pracy

We Włoszech osobą uprawnioną do zwykłego zasiłku inwalidzkiego (*assegno ordinario d'invalidità*, *AOI*) jest ubezpieczony, którego zdolność do pracy, w zawodach dostosowanych do jego możliwości, jest (w wyniku choroby lub upośledzenia) trwale zredukowana do co najmniej dwóch trzecich. Zwykły zasiłek z tytułu inwalidztwa (*assegno ordinario d'invalidità*, *AOI*) wynosi 66 proc. wynagrodzenia.

Z kolei renta z tytułu niezdolności do pracy (*pensione di inabilità*) jest wypłacana ubezpieczonemu, który jest absolutnie i trwale niezdolny do wykonywania jakiejkolwiek działalności zawodowej. Wysokość tego świadczenia wynosi 100 proc. wynagrodzenia.

Roczna minimalna renta z tytułu niezdolności do pracy (*pensione minima*) wynosi 6 596,46 euro. Jest ona wypłacana, jeżeli roczny dochód danej osoby podlegający opodatkowaniu, na 2018 r., jest niższy niż 11 778 euro dla pojedynczego gospodarstwa domowego oraz 17 667 euro dla gospodarstwa domowego prowadzonego przez parę.

Jeżeli lekarz wyznaczony przez lokalne służby zdrowia (ASL) do przeprowadzenia badań lekarskich stwierdzi wystąpienie choroby zawodowej i ustali, że wywołała ona trwałe uszczerbek na zdrowiu o określonym poziomie istotności, przekazuje związany z tym raport medyczny do pracodawcy lub do właściwego ASL, jako organu nadzorczego, oficjalnie uznawanego przez Wydział Dochodzeń Kryminalnych (*Polizia Giudiziaria*). Pracodawca sporządza raport na temat choroby zawodowej dla Krajowego Instytutu Ubezpieczeń od Wypadków przy Pracy (INAIL) i załącza do niego raport medyczny.

Ubezpieczeniem z tytułu wypadków przy pracy objęci są obowiązkowo pracownicy, osoby samozatrudnione, osoby pracujące na kontraktach, zawodowi sportowcy, menedżerowie.

Z tytułu ubezpieczenia przysługuje odszkodowanie zryczałtowane za szkodę biologiczną: z tytułu powikłań spowodowanych szkodą pomiędzy 6 a 15 proc. Wysokość świadczenia obliczana jest na podstawie wieku, płci i procentu utraty zdrowia.

W razie utraty zdolności do pracy (powyżej 15 proc.) przysługuje odszkodowanie zarówno za szkodę biologiczną, jak i z tytułu utraconych dochodów.

Część dotycząca dochodów obliczana jest m.in. na podstawie stopnia powikłań oraz odpowiedniego współczynnika.

Świadczenia rodzinne, renta rodzinna

Świadczenia rodzinne zostały wprowadzone, by pomóc rodzinom pracowników i osób, które przeszły na emeryturę, ich najbliższe rodziny składają się z więcej niż jednej osoby, a których

dochód jest niższy od kwoty corocznie ustalonej prawem. Wysokość świadczeń różni się w zależności od dochodu i liczby członków najbliższej rodziny. Przysługują one pracownikom, w tym pracownikom pobierającym odprawy z tytułu zwolnień zbiorowych, pracownikom przemieszczającym się oraz pracownikom zatrudnionym w zawodach społecznie użytecznych, pracownikom nieobecny wskutek choroby lub macierzyństwa, pracownikom przebywającym na urlopie okolicznościowym z tytułu ślubu, osobom pobranym do wojska lub oczekującym na stanowiska z wyboru w administracji rządowej lub związkach zawodowych, pracownikom leczonym na gruźlicę, członkom spółdzielni, emerytom, którzy wcześniej byli pracownikami oraz bezrobotnym otrzymującym świadczenia. Świadczenie rodzinne przysługuje także pracownikom zatrudnionym na umowę o pracę w niepełnym wymiarze godzin.

Przy ustalaniu uprawnień do świadczenia brana jest pod uwagę suma łącznych przychodów wszelkiego rodzaju, podlegających IRPEF (podatek dochodowy od osób fizycznych) oraz dochodów wszelkiego rodzaju, włącznie z dochodami przekraczającymi 15 000 euro, zwolnionymi z podatku oraz podlegającymi potrąceniu u źródła. Dochody z pracy uwzględniane są po potrąceniu składek na ubezpieczenia społeczne. Świadczenie przysługuje jedynie, jeżeli łączna kwota dochodów osiągniętych z pracy, z tytułu renty lub emerytury i innych świadczeń wynikających z zatrudnienia (dodatków płacowych, dodatków z tytułu bezrobocia itp.), dotyczących najbliższej rodziny jako całości, stanowi co najmniej 70 proc. całego dochodu rodziny.

Obywatele Włoch lub państw trzecich, którzy są rezydentami długoterminowymi, a także członkowie ich rodzin pozostający na utrzymaniu, którzy otrzymali wizę długoterminową lub wizę na czas nieokreślony na pobyt stały są uprawnieni do **zasiłku rodzinnego** (*assegno per il nucleo familiare, ANF*). Jest to świadczenie dla wszystkich osób zatrudnionych, pracowników kontraktowych i osób otrzymujących zasiłek dla bezrobotnych i dotyczy obojga rodziców, którzy nie są rozwiedzeni ani w separacji oraz partnerów w związkach partnerskich.

Zasiłek rodzinny przysługuje na dziecko do 18 roku życia (jeżeli dziecko studiuje lub uczy się w rodzinie 2+4 okres ten jest wydłużony do 21 lat). Jeżeli w rodzinie jest dziecko niepełnosprawne, nie ma ograniczeń wiekowych. Wysokość zasiłku rodzinnego jest uzależniona od dochodów rodziny (w tym nie może przekroczyć określonego pułapu, a minimum 70 proc. musi pochodzić z wynagrodzenia z tytułu pracy) oraz liczby członków rodziny. Dla rodziny 4-osobowej o rocznym dochodzie do 14 383,37 euro, miesięczne

świadczenie wynosi 258,33 euro, przy dochodzie 27 2770,86 euro jest to 135,92 euro, a powyżej 77 670,15 euro nie należy się świadczenie.

Aby uzyskać świadczenie, pracownik musi złożyć wniosek, z wcześniej uzyskaną zgodą od INPS. Zgoda INPS jest wymagana do wypłaty dodatku dla następujących osób: dzieci rodziców żyjących w separacji, dzieci rodziców rozwiedzionych, dzieci samotnych uznanych przez oboje rodziców, braci, sióstr i bratanków/ siostrzeńców, a także niepełnosprawnych krewnych, których 100 proc. inwalidztwa nie zostało jeszcze udokumentowane, członków rodzin zamieszkałych za granicą.

Świadczenie jest wypłacane przez pracodawcę czynnym pracownikom wraz z wynagrodzeniem. Pracodawca występuje następnie do INPS o zwrot przekazanych kwot. Dodatek jest wypłacany bezpośrednio przez INPS: pomocom domowym, pracownikom rolnym, bezrobotnym itp. Emeryci otrzymują świadczenie razem z emeryturą.

Jeśli osoba ubezpieczona ulegnie śmiertelnemu wypadkowi, osieroceni członkowie rodziny otrzymają **rentę rodzinną**. Mają do niej prawo:

- małżonek,
- uczące się i niepracujące dzieci, do momentu ukończenia 21. roku życia,
- niepracujący studenci, do momentu ukończenia 26. roku życia,
- dorosłe dzieci, jeśli są niezdolne do pracy.

Jeżeli ubezpieczony nie pozostawił żony, męża ani dzieci, renta należy się:

- rodzicom, jeśli pozostawali na utrzymaniu osoby zmarłej,
- rodzeństwu, jeśli mieszkało ono razem z osobą zmarłą i było na jej utrzymaniu.

Wysokość renty zmienia się w zależności od stopnia pokrewieństwa:

- małżonek otrzymuje 50 proc. przysługującej kwoty,
- dziecko – 20 proc. przysługującej kwoty,
- dziecko pozbawione obojga rodziców – 40 proc. przysługującej kwoty,
- rodzic – 20 proc. przysługującej kwoty,
- brat/ siostra – 20 proc. przysługującej kwoty.

W razie śmierci rodzina ma też prawo do **zasiłku pogrzebowego** (*assegno funerario*), który wynosi obecnie 2136,50 euro.

Pary z trójką dzieci poniżej 18 roku życia mają zapewnione przez gminy nieskładkowe świadczenie (*assegno per il nucleo familiare con almeno tre figli minori concesso dai Comuni*) w wysokości do 141,30 euro miesięcznie. Wysokość świadczenia jest uzależniona od dochodu, stanu posiadania oraz liczby członków rodziny, wpływających na tzw.

równoważny wskaźnik sytuacji ekonomicznej dla tzw. grup „społecznie słabych” ISEE (*Indicatore della Situazione Economica Equivalente*). Świadczenie przyznawane jest na okres 13 miesięcy, uprawnienie ocenia gmina, w której rodzina mieszka, a świadczenie przyznaje właściwa agencja INPS.

Kolejnym świadczeniem jest **zasilek porodowy** (*assegno di natalità, bonus bebè*). Należy się z tytułu urodzenia lub adoptowania dziecka. Świadczenie zostało wprowadzone eksperymentalnie od stycznia 2015 r. i na razie obowiązuje do końca 2018 r. Wysokość zasiłku zależy od dochodu gospodarstwa domowego.

Wnioski o zasiłek można składać do czasu ukończenia przez dziecko 1 roku (lub do upłynięcia roku od adopcji).

Wysokość zasiłku zależy od kwoty referencyjnej. Dla kwoty referencyjnej do 25 000 euro zasiłek wynosi 960 euro rocznie.

Kwota ta jest podwojona dla rodzin o wartości referencyjnej ISEE w wysokości do 7 000 euro rocznie.

Kolejnym świadczeniem jest **dodatek z tytułu opieki nad dzieckiem** (*asili nido*), przyznawany w okresie 11 miesięcy od zakończenia urlopu macierzyńskiego (*congedo di maternità*) i jako alternatywa dla dodatkowego urlopu rodzicielskiego (*congedo parentale facoltativo*). Miesięczna wysokość świadczenia może wynosić do 600 euro, a świadczenie może być wypłacane do 6 miesięcy. Od stycznia 2016 r. we Włoszech istnieje jeszcze **świadczenie na dzieci w wieku przedszkolnym** i dotyczy tych matek, które nie są zwolnione z opłat za przedszkole. Kwota 1 000 euro rocznie wypłacana przez okres 11 miesięcy zapewnia maksymalną kwotę 90,91 euro miesięcznie.

Do innych form pomocy rodzinie we Włoszech należą m.in.:

- Dotacja z tytułu urodzenia dziecka, tzw. dodatek dla przyszłych mam, (*bonus mamma domani*), wypłacana kobietom w ciąży po 7 miesiącu lub po porodzie, w łącznej kwocie 800 euro. Świadczenie to obejmuje również adopcję.
- Karta społeczna (*carta acquisti*), która poprawiała zdolność nabywczą rodzin z dziećmi poniżej 3 roku życia poprzez doładowanie kwotą 80 euro co każde dwa miesiące. Obecnie wprowadzana jest tzw. *Carta ReI*, która przyznawana jest osobom otrzymującym pomoc od państwa na podstawie wyliczonego wskaźnika ISEE. Jeśli jego poziom jest niższy niż 6 781,76 euro, należy się pomoc.
- Karta dużej rodziny, zapewnia zniżki na wydatki na dzieci.

- Niskooprocentowana pożyczka w kwocie do 5 000 euro oferowana przez państwo dla rodzin, w których niedawno urodziło się dziecko (adoptowano dziecko).
- Dodatek kulturalny (*bonus cultura*) – w 2017 r. otrzymał go każdy młody człowiek po ukończeniu 18 lat, wypłacany w wysokości 500 euro np. na zakup płyt z muzyką czy filmami.
- Ulgi podatkowe.

Świadczenia z tytułu bezrobocia

Od 1 stycznia 2013 r. w ramach reformy prawa pracy (tzw. reforma Fornero), we Włoszech wprowadzono nowy zasiłek dla bezrobotnych (*Assicurazione Sociale per l'Impiego, ASpI*). Nowy zasiłek zastąpił następujące świadczenia: zasiłki dla bezrobotnych poza rolnictwem, dodatek na pokrycie kosztów przeniesienia, specjalne zasiłki dla bezrobotnych w budownictwie (*indennità di disoccupazione non agricola ordinaria, indennità di mobilità oraz indennità di disoccupazione speciale nell'edilizia*).

W ramach ASpI istnieją dwa rodzaje świadczeń: NASpI – nowe świadczenie z tytułu ubezpieczenia społecznego oraz Dis-Coll – zasiłek dla bezrobotnych pracowników z nietypową umową o pracę i dla nowych osób pracujących na własny rachunek.

Świadczenie NASpI przyznawane jest na czas równy połowie liczby tygodni, w których płacone były składki w ciągu ostatnich czterech lat przed zwolnieniem. Świadczenie Dis-Coll przyznawane jest na okres równy połowie liczby miesięcy, w których płacone były składki w okresie od 1 stycznia roku przed zwolnieniem do dnia zwolnienia z pracy, ale nie dłuższej niż 6 miesięcy.

Aby być uprawnionym do NASpI należy opłacać składki przez co najmniej 13 tygodni w ciągu 4 lat przed zwolnieniem i co najmniej 30 dni w ciągu ostatnich 12 miesięcy przed zwolnieniem.

Aby być uprawnionym do Dis-Coll, należy opłacać składki przez co najmniej 3 miesiące w roku kalendarzowym poprzedzającym rok zwolnienia, plus 1 miesiąc składek w roku zwolnienia.

Zasiłek dla bezrobotnych przysługuje następującym kategoriom pracowników:

- pracownikom (*lavoratori dipendenti*), zatrudnionym uprzednio na czas określony lub nieokreślony,
- stażystom (*apprendisti*),
- członkom spółdzielni pracowniczych (tzw. *cooperative*) zatrudnionym na podstawie umowy o pracę,

- pracownikom branży artystycznej zatrudnionym na podstawie umowy o pracę,
- pracownikom administracji publicznej zatrudnionym na podstawie umowy na czas określony. Pracownicy ci muszą spełniać dodatkowo następujące warunki:
- stracić pracę nie z własnej winy,
- złożyć wypowiedzenia podczas urlopu macierzyńskiego,
- złożyć wypowiedzenie z tzw. słusznego powodu (*giusta causa*),
- zarejestrować się w urzędzie pracy (*Centro per l'Impiego*), deklarując natychmiastową gotowość podjęcia pracy,
- opłacać składki na ubezpieczenie społeczne (*contributi*) przez co najmniej dwa lata (łącznie) w ciągu ostatnich czterech lat przed utratą pracy,
- umowa o pracę została rozwiązana za porozumieniem stron z powodu przeniesienia pracownika do siedziby firmy odległej o ponad 50 km od jego miejsca zamieszkania i/lub do siedziby, do której dojazd publicznymi środkami transportu zajmuje przynajmniej 80 minut,
- umowa o pracę została rozwiązana za porozumieniem stron na podstawie ugody podpisanej przed Terytorialną Dyrekcją ds. Pracy (*Direzione Territoriale del Lavoro*).

Maksymalny okres pobierania zasiłku zależy od wieku bezrobotnego. Wysokość zasiłku określa INPS uwzględniając średnią pensję (tzw. *imponibile ai fini previdenziali*), czyli podstawę, od której opłacane są składki, pobieraną w ciągu ostatnich dwóch lat. Kwotę tę co roku ustala INPS – w 2018 r. wynosi ona 1195 euro. Wysokość świadczenia wynosi 75 proc. miesięcznych zarobków referencyjnych z miesięcznym pułapem w wysokości 1195 euro plus 25 proc. faktycznego miesięcznego wynagrodzenia pracownika przekraczającego wspomniany pułap. Maksymalna kwota świadczenia wynosi 1314,30 euro (brutto) miesięcznie.

Zasiłek wypłacany jest co miesiąc, a od pierwszego dnia czwartego miesiąca (91. dnia) otrzymania świadczenia jest on obniżany o 3 proc. co miesiąc. Kwota nie zależy od wieku ani żadnych innych czynników.

Finansowanie

Włoski system zabezpieczenia społecznego jest finansowany ze składek płaconych przez pracowników najemnych, pracodawców, niezależnych pracowników i osób prowadzących działalność na własny rachunek, a także z podatków.

Karolina Szyszko-Głowacka
Departament Współpracy Międzynarodowej

Schemat organizacyjny systemu zabezpieczenia społecznego Włoch

